

1970'lerdeki İç Göç Olgusunun Türk Sinemasındaki Bazı İzleri

Hasan GÖK¹

Öz

Göç kavramı en temel haliyle bir yerden başka bir yere taşınmak, hareket etmek anlamında tanımlanabilir. Tüm insanlık tarihinde etkisini gösteren bu hareketin pek çok türü olması sebebiyle araştırmayı daha özele indirgemek için konu Türkiye'deki iç göç hareketiyle sınırlı tutulmuştur. İç göçü etkileyen farklı etmenler olmakla birlikte gerçekleşen hareket hem göç veren hem de göç alan yerlerde birçok toplumsal sorunu meydana getirmiştir. Bu açıklamalar bağlamında temel amaç; sosyolojik bir olgu olarak iç göç hareketinin nedenleri ve sonuçlarıyla birlikte özellikle dönemin toplumsal havasını analiz etmektir. Bu analiz yapılırken bilimsel çalışmalardan yararlanılacak olup konuyu tamamen farklı bir açıdan yaklaşmak adına konuyla doğrudan alakalı olduğunu düşündüğümüz, dönemin toplumsal yapısını sergileyen Türk Filmlerine yer vererek iç göç olgusunun beyaz perdedeki tezahürlerini saptamak istedik. Bu açıklamalar bağlamında sosyolojik bir analiz ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Göç, İç Göç, Sanayileşme, Türk Sineması.

Phenomenon Of Internal Migration On Movement Of Turkish Cinema Factory in 1970's

Abstract

The concept of migration can be defined, in its most basic form is as moving from one place to another. Since there are many types of this movement, which has been effective in the entire human history, the subject has been limited to the internal migration movement in turkey in order to reduce the research to a more specific one. Although there are different factors affecting internal migration, the movement has created many social problems in both migratory and migratory places. In the context of these explanations, the main objective is to analyze the causes and consequences of the internal migration movement as a sociological phenomenon, especially the social mood of the period. While making this analysis, scientific explanations will be used and we wanted to determine the manifestations of the phenomenon of internal migration on the screen by appearing in Turkish movies that show the social structure of the period that we think is directly related to the subject in order to approach the subject from a completely different perspective. In the context of these explanations, a sociological analysis will be tried to be put forward.

Keywords: Migration, Internal Migration, Industrialization, Turkish Cinema.

¹ Sosyoloji Bölümü Lisans Öğrencisi, Bitlis Eren Üniversitesi, hasangkk58@gmail.com ORCID:0000-0002-6972-6278

Makale Geliş Tarihi: 18.01.2022, Makale Kabul Tarihi: 25.06.2022

ARAŞTIRMA MAKALESİ (Research Article)

*Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. (This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees).

Doi: 10.51524/uhusbad.1059787

Giriş

İnsanlık tarihini ne kadar eskiye dayandırırıyorsak göç hareketinin tarihini de o kadar eskiye dayandırmak mümkündür. İnsanlar farklı dönemlerde bir takım ihtiyaçlar doğrultusunda ikamet ettiği yerleşim yerlerini değiştirme mecburiyeti içerisinde girmiştir. İlkel dönemde açlık, barınma ve çevresel etkenlerden kaynaklanan nedenlerden dolayı göç etmek zorunda kalan bireyler günümüzde değişen dünyayla, sosyal etkileşimin gelişmesi ve farklı ihtiyaçların doğmasıyla birlikte farklı nedenlerden ötürü göç etmektedir. Bu hareketi genel olarak göç olarak adlandırsak da farklı alt türleri vardır. Alt türlerle birlikte Türkiye’de gerçekleşen bu göç hareketi ülke içerisinde hem terk edilen hem de göç edilen yerlerde pek çok değişime yol açmıştır. İnsan yapısı gereği sosyal bir varlık olmakla beraber sürekli etkileşim içerisinde olan bir yapıdadır. Zaman ilerledikçe ve teknolojinin gelişimiyle birlikte insanların içerisinde bulunduğu toplumdaki mevcut olanaklar onlara artık yetmemeye başlamıştır. Farklı ihtiyaçların doğmasıyla birlikte, ihtiyaçlarını karşılayacağı düşündüğü yerlere göç etmeye başlamışlardır. Özellikle ekonomik sebeplerden ötürü 1950’li yıllardan sonra hız kazanan iç göç hareketi dönemin yapısı ve teknolojisi itibarıyla 70’li yıllarla birlikte sinema sektörünün ilgi odağı haline gelmiştir. Sinema yaygınlaştığı zamanlarda başta toplumu güldüren filmler ön planda olurken zamanla toplumun nabzını tutan, dönemin toplumsal olaylarından esinlenerek kendine çeşitli konular edinmiştir. Toplumsal gerçekçilik akımının ortaya çıkmasının ardından başta edebiyat ve sinema bu bakış açısı üzerinden çalışmalar yapmıştır. Sinema sektörü bu bakış açısıyla dönemin sosyal, siyasal ve sosyo-ekonomik sıkıntılarını beyaz perdeye aktarmıştır. Sinema toplumsal değişimler, kentsel hareketler, gelenek ve görenekler, göç gibi birçok olguyu ele alması hasebiyle başta sosyoloji olmak üzere birçok sosyal bilimin toplumsal analiz yapmak için başvurduğu sanat dalı olmuştur (Osmanoğlu, 2016: 82).

Bu çalışmada İç Göç hareketinin nedenleri ve sonuçlarını sinemayla sentezleyerek incelemeye çalışacağız. Bunu yaparken de dönemin yapısını en iyi analiz ettiğini düşündüğümüz Türk Sinemasının önemli yapıtlarından yararlanacağız. Medya kurumu gündem de yer alan çoğu konuya ilgisiz kalmadığı gibi Türkiye’de iç göç hareketinin fazlaca yaşandığı döneme de kayıtsız kalmayıp bu hareketinin toplumsal etkilerini oldukça geniş bir perspektiften ele alarak analiz etmiştir. Yaşanan olguyu salt beyaz perdeye aktarmakla kalmamış göç eden bireylere, filmlerde göç ettiği zamanda neyi doğru neyi yanlış yaptığını adeta görsel bir şölenle sunmuştur. Tüm bunların yanında araştırmayı yaparken sosyolojik analizin en temel ilkelerinden birisi olan tarafsızlık ilkesine bağlı kalarak çalışma gerçekleştirilecektir.

1. Kuramsal Çerçeve

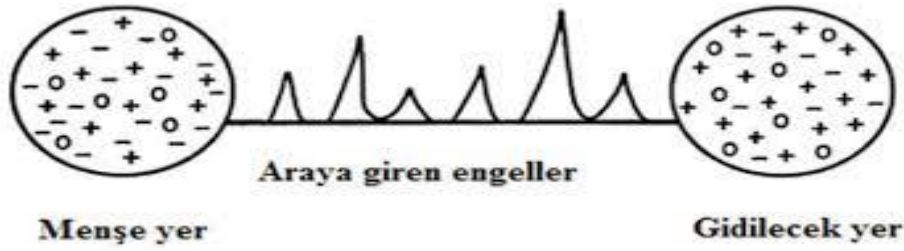
Kuram, bir konuya ilişkin farklı perspektiflerinden bakmamızı ve anlamımızı sağlayan, bilimsel güvenilirliği olan düşünceler bütünü olarak tanımlanabilir. Göç olgusu üzerinde uzun yıllar çalışmalar yapılan özellikle sosyal bilimlerin en önemli araştırma konularından biridir. Göç her dönemde kendisini var etmiş ve çalışmaların ilgi odağı olmuş dinamik bir süreçtir. Geçmişten günümüze göçle ilgili pek çok çalışma yapılmış, daha sonra bu çalışmaların sistematik hale getirilmesiyle birlikte pek çok göç kuramı ortaya atılmıştır. Kuramların ortaya atılmasıyla birlikte geniş bir konu olan göç olgusu daha spesifik hale getirilerek belirli bir pencereden konuya bakmak konunun daha ayrıntılı incelenmesini sağlamıştır.

1.1. İtme-Çekme Kuramı

Everett Lee’nin ortaya koymuş olduğu *itme-çekme teorisi* göç analizlerinde hala güncelliğini korumaktadır. Lee teorisinde göç sürecini açıklarken bu süreçte etkili olan dört faktör belirlemiştir.

- ♦Çıkış yerine ilişkin faktörler
- ♦Varış yerine ilişkin faktörler
- ♦ Araya giren engeller
- ♦Bireysel faktörler (Lee, 1969: 285 aktaran Özcan, 2016: 192).

Tablo 1:

Kaynak: Lee'den akt. Aktaş 2015

Tablo 1'de görüldüğü gibi göç hareketinin gerçekleşmesinde göç veren yer ve göç alan yerde olumlu (+) ve olumsuz (-) nedenler etkili olmaktadır. Göç veren ve göç alan yer arasındaki geçiş noktasında ise bireylerin önünde engellerin olduğu görülmektedir. Ülkemizdeki iç göç hareketinde de bu engeller fazlaca görülmektedir. Bu teori bağlamında Türkiye'de gerçekleşen iç göç hareketinde karar alma sürecindeki nedenler Lee'nin teorisinde bahsetmiş olduğu faktörlerle paralellik göstermektedir. Bu nedenden ötürü bu kuram çalışmamızın ana ekseninde yer almış olup kırdan kente göçün nedenlerini açıklarken kuramın bahsetmiş olduğu olumlu ve olumsuz nedenleri ülkemizdeki iç göç hareketi özelinde düşünerek kuramdan fazlaca yararlanılacaktır.

1.2. Merkez-Çevre Kuramı

Göç konusunu ele alan önemli kuramlardan biriside merkez-çevre kuramıdır. Kuram aynı zamanda bağımlılık okulu olarak da bilinmektedir. Kuramın gelişmesinde Immanuel Wallestein, Samir Amin, Andre Gunder Frank etkili olmuştur. Kuram yalnızca bir göç kuramı olmakla kalmayıp küreselleşen dünyanın da çıkmazlarını açıklamaya çalışmaktadır. Kurama göre dünya ekonomi temelli bir ayrım ile merkez ve çevre olarak ikiye ayrılmıştır. Bu iki dünyayı birbirine bağımlı kılan şey ise kapitalist üretim ilişkileridir (Çağlayan, 2006: 78-79). Çevre olarak tabir edilen ülkeler daha çok sömürüye açık, az gelişmiş ve içerisinde hammadde bulunduran ülkelerdir. Bu ülkeler içerisinde bulundurduğu hammaddeyi çıkarma ve işleme potansiyelinden yoksundur. Bundan dolayı daima merkez olarak adlandırılan gelişmiş ülkelere ihtiyaç duymaktadır. Merkez ülkeler ise, çevre ülkelerden hammaddeyi alır işleyerek piyasaya sürer. Alınan bu hammaddeleri işlemek için ucuz iş gücünü ise yine bu çevre ülkelerden almaktadırlar. Çevre ülkelerden bu hammaddeyi işleyecek fabrikalarda çalışmak üzere kitleler halinde göçler meydana gelmektedir.

1.3. İlişkiler Ağı (Network) Kuramı

İlişkiler ağı kuramına göre göç sürecinde bireyler kendisinden daha çok göç eden bireylerle yapmış olduğu görüşmeler oldukça önemlidir. Göçmen ağları; daha önceden göç etmiş bireyler ve göç edecek bireyler arasında bir haberleşme mekanizmasıdır. Göç edecek bireyler daha öncekiler vasıtasıyla bir ön bilgiye sahip olmakla birlikte bu ağ göç edecek bireyler için bir sosyal sermaye özelliği taşımaktadır (Develi, 2017: 1347). Ülkemizde yaşanan iç göçe baktığımızda bu kuram çalışmamızda göçün çekici (cezbedici) nedenleri arasında olan hemşeri ilişkileri, akraba dayanışmaları alt başlığında oldukça işlevsellik kazanmıştır. Bireyler kendisinden daha önce göç eden tanıdıkları vasıtasıyla göç edilen yerle ilgili bilgi sahibi olmakla birlikte adeta onları kendilerine rehber olarak görmektedir. Göç edilecek yerde tanıdıkların olması göç eden bireylerde özgüvene neden olmaktadır.

2. Göç ve Nedenleri

Günlük hayatımızda sıkça kullandığımız ve bir eylem olarak hala güncelliğini koruyan göç kavramının pek çok tanımı yapılmaktadır. İnsanların farklı nedenlerle bireysel ya da kitlesel olarak farklı bir coğrafi mekâna taşınması olayı (Gülpınar, 2020: 104). Göç, çeşitli faktörlerin etkisiyle birlikte toplulukların yaşamlarını farklı yerde sürdürme isteğinden doğan yer değiştirme hareketidir (Lecaj, 2019: 50). Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere göçü tek nedene bağlamak olanaksızdır. Çeşitli

nedenlerle gerçekleşen göç hareketlilik esasına dayanan, sosyal bir olgudur. Sosyolojik anlamda göç salt mekânsal hareketlilik değil aynı zamanda etkileşimsel kolektif bir süreçtir (Gemici ve Çatal, 2019: 52). Bu etkileşimsel hareketin tarihini çok eskilere dayandırmak mümkündür. İkel dönemde genelde yiyecek, barınma gibi ihtiyaçlardan kaynaklanan göç hareketi, günümüzde modernleşmesiyle birlikte göçe neden olan sebeplerde çeşitlilik kazanmıştır. Bunlarla birlikte ikel dönemde sadece göç olarak adlandırılan bu hareket günümüzde pek çok alt dala ayrılmış ve konu olarak da pek çok bölümün/alanın ilgi odağı olmuştur. Göç edilen ülkenin sınırları esas alınarak iç ve dış, göçün rızaya dayanmasından ötürü gönüllü ve zorunlu, süresini esas alarak geçici ve kalıcı olarak ayırmak mümkündür. Bunların dışında farklı göç türleri olmakla birlikte çalışmamızın ana eksenini oluşturan iç göç olgusu üzerine yoğunlaşacağız. İnsanlık tarihinin belki de en önemli gelişmesi olan Sanayi Devrimi Avrupa da 18.yy'nin sonlarında yaşanmış olup etkisini günümüzde sürdürmektedir. Bu devrimle birlikte dünya üzerinde tüm ekonomik faaliyetler ve güç dengeleri yer değiştirir hale gelmiştir. Devrim sonucunda ekonomik ilişkiler dev makineler üzerinden yürür hale gelmiş ve bu makineleri kontrol altına alacak milyonlarca kişi içinde bu devrim bir istihdam olanağı sağlamıştır. Günümüz ekonomisi temelinde tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinden oluşur. C.Clark'ın (1935) üç sektör teorisine göre modernleşmeyle birlikte tarım geçerliliğini yitirecek tarımla hayatını idame ettiren bireyler göç vasıtasıyla farklı sektörlerde istihdam edilmeye çalışacaktır (Çelik, 2006: 1). Türkiye Sanayi Devriminin etkisini 20.yy itibarıyla hissetmeye başlamış olup bu etkiyle birlikte genelde ülkenin batısında büyük şehirlerde fabrikalar açılmıştır. Açılan bu fabrikalar gelişmişlik düzeyi olarak ve ekonomik, sosyal imkânların elde edilebilirliği açısından ülkenin Doğusu ve Batısı arasındaki makasın iyice açılmasına neden olmuştur. Kırdan yaşayan bireyler eskiden beri süregelen tarım üzerinden hayatlarını idame etmeleri geleneğini, batıda yaşanan bu gelişmeler sonucunda terk etmeye başlamışlardır. Şehirlerde kurulan fabrikalarla birlikte binlerce kişiye istihdam olanağı sağlanmıştır. Bu fabrikaların kurulma yerlerinde tercih ise özellikle İstanbul olmuştur. Bu nedenle Türkiye'de kırsal kesimde yaşayan özellikle İç Anadolu, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden milyonlarca kişi fabrikalarda iş buluruz umuduyla İstanbul'a akın etmiştir. Tüm bunlara dayanarak Türkiye'de 70'li yılların iç göç hareketinin yönünü Doğudan-Batıya, Kırdan-Kente olarak tanımlayabiliriz. Bireyleri kırdan kente göç etmeyi mecbur bırakan nedenler vardır. Bunları en genel anlamıyla itici (zorunlu) ve çekici (cezbedici) nedenler olarak sınıflayabiliriz. Göçün nedeni ne olursa olsun insanların arkasında bıraktıkları ve göç ettikleri yerdeki yaşam biçimlerinin harmanladıkları karşılıklı etkileşimsel bir süreçtir (Karakaya, 2020: 95).

2.1. İtici (Zorunlu) Nedenler

Kırsal bölgede bireyler genel olarak ekonomisini tarıma dayandırmıştır. Değişen dünyayla birlikte ekonomik faaliyetlerde çeşitlilik gösterip yerini daha modern ve daha karlı faaliyetlere bırakmıştır. Bu nedenden bu faaliyetler bireylere yeni ekonomik kazanç kapısı aralamıştır. Ülkemizde gerçekleşen sanayileşmeyle birlikte, İstanbul ve çevresinde yeni iş imkânları doğmuştur. Bu imkânlar köyden kente göçü büyük ölçüde tetiklemiştir (Bostan, 2017: 5). Kırsal kesimde yaşayan bireyleri doğup büyüdüğü yerden göç etmeye zorlayan önemli nedenler vardır. Bu nedenlerin birkaçını açıklamaya çalışacağız:

2.1.1. Tarımda Makineleşme: Sanayi Devriminin etkisinin artık Türkiye'de de hissedilmesiyle birlikte makine artık sadece şehirde değil kırdaki ekonomik yaşamı da ele almaya başlamıştır. Marshall yardımı kırsala traktörün girmesinde etkili olmuş bu nedenden ötürü topraksız, işsiz kalan köylüler kente göç etmek zorunda kalmışlardır (Türkdoğan, 2007: 1). Tarımda makineleşmeyle birlikte işverenler (köy ağaları) tarlasında çalışacak yüzlerce kişiye ayrı ayrı yevmiye vermek yerine bir makine olarak tüm işi daha kısa ve ucuza bitirme çabasına girmiştir. Bunun sonucu olarak da yüzlerce kişinin istihdam dışı kalması ve kır bölgesinde topraktan başka geçim kaynağının olmaması o bölgede yaşayan insanları göçe zorlamıştır.

2.1.2. Kamu Hizmetlerinden Yoksun Olma: Kırsal bölgede yaşayan ailelerde geleneksel aile modeli fazlaca görülmektedir. Buna bağlı olarak çok çocuklu ailelerde sıklıkla sağlık sorunları, belirli yaşa gelindiğinde köyde okul olmamasından veya yetersiz düzeyde olmasından ötürü eğitim sorunları baş göstermektedir. Özellikle sağlık kurumların ilçe merkezlerin olması, istenildiği zaman hızlıca gidilememesinden ötürü pek çok kişinin evlerinde ya da uzun yollarda ölmesine neden olmuştur. Tüm bunların önüne geçmek için aileler kentlere göç ederek devletin sunmuş olduğu bu imkânlardan faydalanmayı amaçlamıştır.

2.1.3. Aileler Arası Husumet, Kan Davaları ve Terörizm: Türk toplum yapısında özellikle kırsalda uzun zamandan bu yana aileler arası husumet ve kan davaları sürmektedir. Bunun nedeni kimi zaman ekonomik nedenler (tarlayı bölüşememe gibi) olurken kimi zamanda kız kaçırma gibi toplumsal olaylar sonucunda aileler arası husumetler oluşmuştur. Bu husumetlerden dolayı aile fertleri sürekli sıkıntılar çekmiş kimi zamanda tehdit edilerek sonu ölümle sonuçlanan hadiseler meydana gelmiştir. Kan davası geleneğinin hâkim olduğu yerlerde can güvenliği ve yaşam koşullarının düşmesiyle birlikte ekonomik sıkıntılar baş göstermektedir. Bu sebepten ötürü insanlar arası gerginlikler, kargaşa eksik olmamaktadır (Ünsal, 1995: 142 aktaran Topses, 2012: 195). Husumetler ve kan davalarının dışında bir de Türkiye’de Doğu ve Güneydoğu Anadolu etkinliğini gösteren terör birçok kişiye güvenli yaşam için göç etme zorunluluğu doğurmuştur. Özellikle 80 sonrası ortaya çıkan PKK terör örgütü Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da kişilerin huzurunu bozmuş, köylere inip kişilerin rızası olmadan kendilerine erzak temininde bulunmuş, kimi zaman evde bulunan çocuklardan birisini dağa kaçırarak kendi kadrolarına katmıştır. Dönemin ateşli olaylarından olan terör yüzünden aileler genelde aile reisi olarak adlandırılan babanın aldığı kararla göç etmek zorunda kalmış ve en uygun yer olarak da büyük şehirler tercih edilmiştir.

2.2. Çekici (Cezbedici) Nedenler

Yukarıda bahsettiğimiz köyden kente göç etmeye zorlayan itici nedenlerin dışında şehirde sanayileşmeyle birlikte ekonomik anlamda değişik iş kolları ortaya çıkmıştır. İletişim araçlarının yetersizliği ve köyde yaşayanların durağan yaşamı bireylere şehrin imkânlarını göstermenin önünde en büyük engel olmuştur. Önceki dönemlerde kentte yaşanan bir gelişmenin köye ulaşması günler alırken iletişimin ve teknolojinin gelişmesi dünyayı adeta küçültmüş bu yeni gelişmeler sonucu McLuhan dünyayı ‘*Küresel Köy*’ olarak tanımlamıştır (Varol ve Varol, 2019: 146). Köyde yaşayan bireylerde şehirde yaşanan bu değişiklikleri ve zaten şehrin kendiliğinden içerisinde barındırmış olduğu imkânları kimi zaman geçici olarak kendileri gidip görerek kimi zamanda daha önceden şehre göç etmiş akrabalar, hemşeriler vasıtasıyla haberdar olmuştur. Köyde yaşayan bireyler tüm bunları görerek, duyarak şehri bir cazibe merkezi haline getirmiş ve kurtuluş yolu olarak görmüştür. Kurtuluş yolu olarak görülen şehirlerin başında Türk Sinemasında da sık sık bahsedildiği tabiriyle ‘Taşı Toprağı Altın Şehir’ olarak adlandırılan İstanbul bulunmaktadır. Tüm bunlarla birlikte şehri bir cazibe merkezi haline getiren nedenleri açıklayacağız:

2.2.1. Çeşitli İş İmkânları ve Kamu Hizmetleri: Sıkça söylediğimiz gibi köylerde insanlar geçimlerini çoğunlukla tarla sahiplerinin tarlalarında çalışarak eğer varsa kendine ait küçük bir toprağı onu ekip biçerek sağlıyordu. Dönem itibariyle hayvancılık bile maliyetinden ötürü sadece belli kesime hitap ediyordu -köy ağaları, toprak sahipleri-. Şehirde ise özellikle sanayileşmeyle birlikte birçok yerde çeşitli sektörlerde (gıda, giyim, temizlik gibi) fabrikalar açılmaya başlandı. Bu fabrikalar birçok kişiye iş imkânı doğurdu. Bu imkânlardan faydalanmak isteyen ve köyün geleneksel yaşamından uzaklaşmak isteyen bireyler bu fabrikalarda çalışma umuduyla buldukları yerden göç etmeyi tercih ettiler. Ekonomik nedenin dışında şehrin bir diğer cezbeden yönü kamu hizmetlerinin çokluğu ve bunlardan faydalanma isteğidir. Doğal olarak sadece ekonomik nedenler demek yetersiz olur. Göç etme fikrinde sadece ekonomi temelli nedenler yer almaz sosyal hakların elde edilmesi, çevresel etkenlerde oldukça etkilidir (Çelik, 2006:155). ‘R.Grabowski ve M.P. Shields (1996) eğitim, sağlık ve yaşam kalitesinin göç kararında etkili olduğunu belirtirler’ (Gür ve Ünal, 2004: 28). ‘M. Parnwell (1993) de, “sosyal, kültürel, politik ve çevresel faktörler”in önemini vurgular’ (Şahin, 1998: 299 aktaran Çelik, 2006: 155). Tüm bunlardan anlaşılacağı üzere köyde yaşayan bireyler hastane ve özellikle çocuklarının eğitimi için-dönem itibariyle çoğu köyde okul veya öğretmen yoktu- şehri tercih edip göç etmeye karar vermişlerdir.

2.2.2. Hemşeri İlişkileri, Akraba Dayanışmaları: Hemşeri kelimesi memleketle doğrudan bağlantılı olmakla birlikte, bireylerin aynı bölgeden, ilden hatta köyden geldiğini belirten bir kavramdır. Dolayısıyla hemşeri kavramı memleketten değil, gurbetteyken anlam kazanır. Göçle yakından ilişkili olup, göç eden bireyler için ortak bir kök oluşturur (Kurtoğlu, 2004: 147). Hemşeriliğin ortaya çıkışında pek çok sebep belirleyici etken olmakla birlikte asıl neden insanın kendisinden birisini arama, sığınma ihtiyacıdır (Akpınar, 2013: 265). Köylerden şehre göçmek isteyen bireyler şehrin karmaşasına alışmak için adeta kendilerine sığınacak bir liman aramışlardır. Sığınılacak yer olarak görülen yer genellikle daha önceden oraya göçmüş hemşeri veya akrabalarıdır. Bir süre onların yanında kalarak – genelde evin reisi yalnız gelir ve bir işe girdikten sonra ayrı ev tutarak köyden eşini ve çocuklarını

getirtir- şehre adapte olmaya çalışır. Bu şekilde bir akrabanın, hemşerinin yanına yerleşerek şehirde hiçte azımsanmayacak nüfusa sahip olan bireyler adaptasyon sürecini atlattıktan sonra kendi içlerinde dayanışmayı arttırmak için köy dernekleri gibi kamusal faaliyetler de de bulunarak yeni göç edecek hemşerilerine yabancılık çekmemesi için ortam oluştururlar. Göç eden bireyler için buralar adeta cazibe merkezleridir. Şehirde akrabalarının, hemşerilerinin olduğunu bilen kişi onları adeta bir sığınak olarak görür ve bu etken göç etme fikrinde olumlu rol oynar. Hemşeri, akraba ilişkilerinin, olumlu olduğu kadar olumsuz bazı yönleri de vardır. Hemşeri ilişkilerinin olumsuz yönü ise bireyin geldiği yerden getirdiği alt-kültürü şehirde yaşatma isteğidir. Bu kente adaptasyonun önündeki en büyük engellerden birisidir (Akpınar, 2013: 273).

3. İç Göçün Sonuçları

Bireysel veya kitlesel olarak gerçekleştirilen bu göç hareketi, gidilen yerde pek çok değişimlere yol açmıştır. Bu değişimin bazıları bireyler için olumlu olurken bazıları ise olumsuzdur. Nitekim 1985 nüfus sayımında Türkiye’de ilk defa kent nüfusu kır nüfusunu geçmiştir. Aşırı derece kentleşmeden ötürü şehir içinde pek çok olumsuz duruma yol açmıştır. Genel olarak bu olumlu ve olumsuz sonuçları ele alıp açıklamaya çalışacağız:

3.1. İşsizlik: Kırdan kente göç eden bireyler genel olarak eğitimi seviyesi çok düşük, vasıfsız işçi olarak tabir edilen kategori içerisinde yer almaktadır. Şehre tutunma amacıyla ‘ne iş olsa yaparız’ mantığının var olmasından ötürü özellikle aile içerisinde şehre ilk gelenler erkekler olmaktadır. Çoğunlukla inşaat sektöründe amele olarak çalışan erkekler gündüz inşaata çalışıp geceleri ise çalıştıkları yerde yatmaktadırlar. Birçok göç eden bireyin belli bir zaman bu şekilde yaşamlarını sürdürmeleri kent hayatına da adaptasyonlarını geçirtmiştir bunun yanı sıra kendi içlerinde oluşturmuş olduğu dayanışma ortak tüketim kültürünü de oluşturmuştur. Genellikle aynı şeyleri yiyip, içmekte hatta müzik anlayışları da aynılaşmaya başlamış dönemin modası haline gelen Ferdi Tayfur, Müslüm Gürses, Orhan Gencebay vb. gibi sanatçıların bu dönemde fazla dinlenmiş olmasının nedeni köyden kente göç eden bireylerin adeta bu şarkılarda kendi acılarını bulmasıdır. Müzik anlayışının da bu denli aynılaşmasını sonucu 70’lerin modası haline gelen ‘*Arabesk Kültürünü*’ oluşturmuşlardır.

3.2. Konut Sorunu, Gecekondulaşma, Çarpık Kentleşme: Kitleler halinde şehre göç eden bireyler bir süre akrabalarının, hemşerilerinin yanında kaldıktan sonra genellikle o bölgeye yakın yerlerde ev tutarak şehir hayatına atılmaya çalışmışlardır. Bu yerler çoğunlukla şehrin dışında bulunan, imar izni olmayan kaçak yapıların bulunduğu getto olarak tabir edilen bölgelerdir. Yıllar geçtikte kitlesel göçün yoğunlaşmasıyla birlikte bu yapılar oldukça fazlalaşmış ve şehir için büyük bir sorun haline gelmiştir. ‘1948 yılında büyük kentlerde 25-30 bin gecekondu bulunuyordu. 1953 yılında, gecekonduları ilgilendiren 6188 sayılı yasa çıktığında, gecekondu sayısı 80 bini bulmuştu. Bu sayı 1960 yılında 240 binden, 1983 yılında 1.5 milyona yükselmiştir. Yasaların, yapımını yasaklamış olmasına karşın, gecekondu sayısının sürekli olarak artmış olduğu görülür. 21.yüzyılın ilk yıllarında, Türkiye’de gecekondu sayısının 2.200.000 dolaylarında olduğunu söylemek abartma olmayacaktır’ (Keleş, 2017: 539-540). Gecekondulaşmanın fazlalığı neticesinde kaçak yapılarda bir hayli artmakla beraber bölgede plansız, düzensiz çarpık kentleşmeye neden olmuştur. Bu çarpık kentleşmenin içerisinde bulunan bireyler adeta şehirde bir köy hayatı sürmek zorunda kalmışlardır. Kente yerleşip, kentli gibi yaşayamamış kentlileşememişlerdir. Ulaşım, alt yapı, çevre kirliliği gibi pek çok sorunla yine baş etmek zorunda kalmışlardır. Gecekondu ara form olarak bireylerin kaynaşmasını, modern şehre ayak uydurmada köprü vazifesi görmektedir. Kent ve göç eden köylüler arasında tampon bölge görevi görüp, bireyleri şehrin rasyonel yapısına hazırlamıştır. Tampon kurum ve mekanizmalar toplumsal değişim sürecinde etkin rol almıştır (Tüzün, 2012: 96). Göçün ilk dönemlerinde bireyler adeta şehirli-köylü hayatı yaşamışlardır. Köydeki yoksulluktan kaçanlar gecekonduarda bu yaşamı bir süre sürdürmüş, yoksulluk adeta kültür olarak o bölgeye yerleşmiştir. Yoksulluk, zamanla yok edilebilecek bir durumdur. Yoksulluğun bir kültür olarak yerleşmesi ise kolayca üstesinden gelinebilecek bir durum değildir çünkü burada yoksulluk geleneksel olarak kuşaktan kuşağa aktarılan yerleşmiş bir olgu olarak karşımıza çıkar (Türkdoğan, 2007: 1). Düzensiz göç sonucu hal böyle olunca gecekondulaşma sorunu zamanla daha büyük bir sorun haline gelirken siyasi olarak da büyük bir propaganda aracı haline gelmiştir. Dönemin siyasileri kaçak yapılara imar vererek kente yeni göç etmiş bireylerden oy toplama amacına girmiştir. Bu eylem Türk Sinemasına defalarca yansımış olup, ‘Önümüzdeki seçim oturma izni, tapu verilecek’ gibi cümleler çok kez beyaz perdeye yansımıştır.

3.3. Suç Olgusundaki Artış: Kente göç eden bireylerin büyük çoğunluğu kırsal yaşamındaki hayatını şehirde de devam ettirmeye çalışmıştır. Kırsal hayatta var olan değerlerin şehirde de sürdürülebileceğini düşünmüşler ve büyük bir yanlıya düşmüşlerdir. Çünkü kırsalda olan birincil, samimi ilişkiler şehirde yerini ikincil, çıkara dayanan, rasyonel ilişkilere bırakmıştır. Sanayi toplumunun rasyonel yapısı zamanla yerleştikçe, geleneksel olanı ayrıştırabilmekte, birincil ilişkileri ortadan kaldırıp bireyin toplumla bütünleşmesini engelleyebilmektedir (Geçgin, 2019: 29). Kırdan var olan kültür egemenliğini yitirmiş, şehirde bir alt kültür olarak varlığını sürdürmüştür. Toplumda hâkim olan kültürden farklı olarak azınlığın oluşturmuş olduğu kültüre alt-kültür diyebiliriz. Genel olarak içlerinde toplumdaki farklılaşmış değerleri barındırırlar (Geçgin, 2019: 44). Göç eden bireylerde var olan bu alt kültür, hâkim kültürle karşılaştığında bir takım çatışmalar ve uyumsuzluklar meydana gelmiştir. Özellikle getto olarak tarif ettiğimiz şehrin dışında kalan bölgelerde toplumda baskın olan ahlaki ve toplumsal konsensüse ayak uyduramama sonucunda bireyler topluma uymayan patolojik davranışlar sergileyerek kabul görmüş olgulardan sapmışlardır. Sapma ilerleyen süreçlerde suçu doğurmuştur. Sapma ve suç birbirlerine yakın kavramlardır fakat arasında fark vardır: Sapma esas olarak toplumsal normların ihlal edilmesi sonucu ortaya çıkarken, suç toplumsalın dışında pozitif hukuk kurallarının ihlalden kaynaklanan bir olgudur (İçli, 2016: 25 aktaran Geçgin, 2019: 26). Anlaşılacağı üzere sapma davranışının müeyyidesini toplum belirler – dışlanma, Goffman’ın kuramıyla ‘*Damgalanma*’ gibi-, suç olgusunda ise müeyyide hukukidir ve daha ağır sonuçlar doğurabilmektedir. Suç veya sapma davranışı bireylerin genellikle yalnız başlarına gerçekleştirebilecekleri davranışlar değil gerçekleşmesi için sosyal etkileşim şarttır.

3.4. Kadınların ve Çocukların İş Hayatına Girmesi, İş ve Ev Arası Mekânsal Değişimler: Kırsal hayatta genellikle erkekler tarlalarda çalışır kadınlar ise ev işleriyle meşgul olurdu. Kadının düşün dünyasında ekonomik olarak gelir sadece tarım üzerinden elde edilirdi ve bu iş kadına uygun değildi. Bu konuyla ilgili Erkal Tarımın bir iktisadi faaliyet olarak yoğun bulunduğu kırsal bölgelerde görülen geleneksel yapı içinde, kadının ücretli olması, kocasından farklı bir meslekte istihdamı ve tarım dışı faaliyetlerde bulunmasının zor olduğunu belirtir (Erkal, 1995: 104). Kırdan kente göçle birlikte gerek şehir hayatının zorluğundan gerekse çeşitli sektörlerde iş imkânının oluşuyla birlikte kadınlar kimi zaman yarım gün kimi zamanda ev işlerini aksatmayacak şekilde çalışarak ev ekonomisine katkı sağlamaya başladı. Bunların yanında evde bulunan çocuklarda okullarından arta kalan zamanlarda eve katkı da bulunmak için ufak çaplı işler yapmaktadır. Bunlara örnek olarak bir dükkânda çıraklık veya köşe başlarında simit, sigara vs. satmak gösterilebilir. Evin erkek çocukları aslında çalışmaya çokta yabancı değillerdir. Köy hayatında da babalarına yardımcı olmak için tarlalarda çalıştığı zamanlar olmuştur. Şehrin zorlu koşulları içerisinde çocuklarda belli işlere girerek bu çarkın dönmesine yardımcı olmuşlardır. Kapitalist sistemde çocukların sömürülmesinin tek nedeni doymayan işverenler değil aynı zamanda ailelerdir. Çünkü sanayileşme öncesi cemaatvari yapılanmaların etkili olduğu kırsal bölgelerde ev ekonomisi için çocuklarda iş tutmaya başlamıştı. Şehirde de bu istek devam etti ve çalışan ebeveynler çocuklarını yanlarına alıp gözlerinin önünde olmasını ve yanlarında çalışmasını tercih ettiler (Giddens, 1998: 119). Kentleşmeyle birlikte ev ve iş arasındaki standart ev işe yakın olmalı algısı da değişmiştir. Kırsal bölgede genel de evler tarlalara veya varsa kişinin hayvanı ahırlara yakın yerlerde inşa edilirdi. Bunun esas nedenlerinden birisi ev ve iş arasındaki mesafeyi kısaltıp zaman tasarrufu yapmak, tarlayı sulama ihtiyacı ve hayvanlara karşı olabilecek hırsızlık gibi vakalarda hemen müdahale etmektir. Göçle birlikte artık bireyler ekonomik nedenlerden ötürü ev inşa etme durumları zor olduğu için eve yakın iş bulmaya çalışmışlardır. Çoğunlukla bunu yapamayan bireyler gününün önemli bir bölümünü işe gitmek için yolda geçirmek zorunda kalmışlardır. Zamanla göçlerin kitleler halinde yaygınlaşmasıyla birlikte bireyler şehrin dışına yapılmış fabrikaların yanlarını derme çatma evler inşa ederek doldurmuş, yapılan bu faaliyet fabrikaların şehrin içine doğru kaymasına neden olmuştur. Bununla birlikte fabrikalardan atılan zararlı maddeler, çöpler ve zehirli gazlar şehirde bir çok ekolojik sorun meydana getirmiştir. Süreç ilerledikçe kendi işini yapmak isteyen bireylerde kırsaldan getirdikleri alışkanlıklarla dükkânlarının üzerine evlerini inşa etmişlerdir. Bu nedenden dolayı günümüzde dükkân üstü evler oldukça fazla görülmektedir. Çeşitli sektörlerin oluşumuyla birlikte kadınlar ve çocuklarda iş hayatına girerek, geleneksel yapıdaki eskiden beri yerleşen erkek çalışır kadın ev işlerine bakar algısını yıkmışlardır.

3.5. Aile Yapısındaki Değişim: Değişim birikimsel ilerleyen, hayatın her alanının da kendine yer bulan dinamik bir süreçtir. Köyden kente göçle birlikte aile yapısında da gözle görülür değişiklikler meydana gelmiştir. Yukarıda bahsettiğimiz gibi aile olarak köyden kente taşınma bir anda gerçekleşmemiş önce aile reisi olarak adlandırılan baba kente gelmiş akraba veya hemşerilerinin yanında bir müddet kalarak

kendi işini bulduktan sonra eşi ve çocuklarını getirmiştir. Bu ayrı yaşamı Erkal *'Tamamlanmamış Aile Modeli'* olarak tanımlar. 'Tamamlanmamış aile, medeni nikâh dışı çocuk ile annesini kapsayabildiği gibi, geleneksel geniş aile fertlerinin fonksiyonel olarak ayrılması sonucu, aile fertlerinin bir bölümünün köyde tarımla uğraşması, diğer bir bölümünün ise sanayide ücretli veya şehir bölgelerinde hizmetler sektörü içinde çalışmasını da içine alabilir. Böylece, tamamlanmamış aile bir ayağı köyde bir ayağı ise şehirde bulunan aile tipidir' (Erkal, 1995: 99). Zamanla aile fertlerinin şehirde buluşup bir arada yaşamasıyla birlikte mekanik dayanışmanın fazlaca etkili olduğu geleneksel aile tipi de yerini şehrin zor yaşam koşulları ve eğitim seviyesinin artışıyla birlikte yerini az çocuklu, anne ve babadan oluşan çekirdek aile tipine bırakmıştır. Ailenin kendi içinde de bir takım değişiklikler meydana gelmiştir. Kadının artık iş hayatına atılmasıyla birlikte kadının karar almadaki rolü de değişmiştir. Tarıma dayalı ekonominin yoğun olduğu yerlerde ataerkil yapının yerleştirmiş olduğu kültürden ötürü kadının karar almadaki rolü edildendir (Erkal, 1995: 104). Kadın artık köyde ev işleriyle meşgul olan birey değil aileye ek gelir sağlayan ve erkek gibi eve para getiren konuma gelmiştir.

4. Sinema ve Göç İlişkisi

Kitle iletişim araçlarının gelişimiyle birlikte bireylerin toplumda meydana gelen gelişmeleri takip etmesi daha kolay hale gelmiştir. Radyo, telefon gibi iletişim araçlarında farklı olarak sinema görselliği ön plana çıkarttığı için hem gelişmeleri takip edilmesini kolaylaştırmış hem de görsellikten dolayı izlenenlerin kalıcılığını sağlamıştır. Sinemayı diğer disiplinlerden ayıran temel özelliklerinden birisi kolektif ürünün olmasıdır. Her filmde belli başlı ana karakterler olsa da film ortak yapımın ürünüdür. Bir ressam tuvalinin altına imzasını atarken ortak çalışmanın ürünü olan filmde böyle bir şey mümkün değildir, içerisinde o kadar fazla kişinin emeği olduğundan kimi zaman yer alan kişilerin isimlerini okumak bile güçtür (Buyan, 2007: 215). Sinema popülerliği yakalamasının ardından sadece toplumu eğlendiren, gündelik olaylardan haberdar eden bir alan olmakla kalmamış sosyal mesajların yoğun olarak verildiği, güldürürken düşündürülen bir disiplin haline gelmiştir. Sinemanın diğer kitle iletişim araçları gibi görünmeyen bir işlevi de onun bir eğitim aracı olmasıdır. Bireyler farkına varmasa da ondan bir şeyler öğrenirler. Bundan dolayı ne kadar zararsız görünürse görünsün çoğu zaman dönemin hâkim ideolojileri ve değer yargılarından bağımsız olamamıştır (Şimşek, 2013: 46). Bazı dönemlerde sıkıntılar çekse de yayın yasakları olsa da halkın gözdesi olmayı başarmış her daim izleyici bulmuştur. Sinema sektörü zamanla pek çok disiplinle ortak ürünlerde ortaya koymuştur. Edebiyatla oldukça içli dışlı olan sektör birçok kitabın, sinemaya aktarılmasını sağlamıştır. Buyan'ın da bahsettiği gibi 300 sayfalık bir roman en az bir hafta gibi bir sürede okunurken filmin sinemaya aktarılmasıyla binlerce kişiye bir iki saatlik görsel şölenle anlatılmak istenen anlatılmış filmlerin farklı dillere tercüme edilmesiyle birlikte sadece yerel değil uluslararası alanda kitlelere hitap etmeye başlamıştır (2007: 215). Tabii burada film, romanın yerini tutar mı tartışmaları başlamış fakat bu konu okuyucu veya izleyicinin tercihinin bırakılmıştır. Türkiye'de Yeşilçam olarak bilinen film serüveninin ortaya çıkışı Demokrat Parti'nin iktidara gelişiyle paralellik gösterir, çok partili hayata geçişin ardından yoğun yaşanan iç göç sinemanın konu alanını genişletmiştir (Gümüşkemer, 2018: 14). Yeşilçam bazı dönemlerde özgür olamamıştır, kimi zaman siyasal erkler tarafından yönlendirilirken, kimi zamanda filmin yönetmeni, senaristi gibi kişilerin ideolojileri filmlerin konusunda ve beyaz perdeye aktarılışında etkili olmuştur. Bundan ötürü bazı dönemlerde sinema sektörü özgür bir ortam içerisinde eserlerini verememiştir. Bazı dönemlerde hâkim ideolojiler çerçevesinde şekillenmiş hatta siyasal partiler için bir propaganda aracına dönüşmüştür. Süreç ilerledikçe Erman Film, Arzu Film, Erler Film, Gülşah Film ve daha birçok film yapım şirketleri ortaya çıkmıştır. Farklı film şirketlerinin ortaya çıkışı tekdüzeliği ortadan kaldırmış sinema sektörüne farklı bakış açıları getirmiştir. Sinemada dönemin toplumsal koşulları göz önünde bulundurularak konular seçilmeye gayret edilmiştir. Yeşilçam geleneğinin ortaya çıkışıyla birlikte pek çok konu sinema sektörünün ilgi odağı olmuş, kimi konular özellikle bazı karakterle özdeşleşmiş hale gelmiştir. Bu karakterlere örnek olarak milli bilinci uyandıran kahramanlıkları konu alan filmlerde Cüneyt Arkın, köy ağası ve kurnaz rolleriyle bilinen Şener Şen, genel anlamda saf köylü rolünü oynayan İlyas Salman, kötü adam denilince akla Erol Taş gibi isimler rolleriyle özdeşleşmiş isimlerdir. Sadece erkek oyuncular değil sinemada kadın oyuncular da süreç ilerledikçe bazı rollerle kendilerini özdeşleştirmişlerdir. Örnek olarak sert mizaçlı ev içinde otoriter tavırlarıyla Aliye Rona, çocuklara karşı şefkat timsali rolleriyle görünen, izleyenlerin hepimizin anası dediği Adile Naşit'i önemli karakterler olarak saymakla birlikte daha birçok erkek ve kadın oyuncu Yeşilçam'ın vazgeçilmezlerinden olmuştur.

Sinemada belli başlı işlenen konular olsa da genel anlamda sinema toplumda o dönemde var olan

sıkıntıları yansıtması nedeniyle ülkemizde özellikle 50'li yıllardan itibaren yoğun olarak gerçekleşen iç göç hareketine de kayıtsız kalmamıştır. Göç hem kendisi için büyük bir araştırma nesnesi olurken, konunun toplumu yakından ilgilendirmesi nedeniyle oldukça izleyici kitlesi toplamıştır. Göç eden bireylerin kente giderken yaşamış olduğu sıkıntılar, kente tutunamaması, kentte var olan baskın kültürün altında ezilişleri, bireylerin mekânsal olarak kentleşip zihinsel olarak kentlileşememeleri, geleneksel değerlerden kopup kentin rasyonelitesine alışma süreçleri ustalıklarla işlenmiştir. Ülkenin gerçeklerin genellikle güldürü tarzında işnelemeler yaparak göstermişlerdir. Filmlerde yer alan mekânsal kurgular incellemeyle düşünülüp özellikle göç sürecinde etkin olan gecekondular filmlerde fazla yer almıştır. Filmlerde rol alanların giyimi, konuşması, saflığı kimi zaman izleyiciyi eğlendirse de içeriği mesajlarla dolu olmuş izlerken gülünen bu konular aslında göç eden bireylerin acı tecrübelerinden yola çıkılarak sinemaya uyarlanmıştır. Kentte akrabası, tanıdığı olmayan bireyler göç kararını alırken ön bilgi olarak bu filmleri izlemiş izlenimleri kararlarında etkin rol oynamış hatta filmlerde görünen hüznü göç serüvenleri göç etme kararından vazgeçmelerine bile neden olmuştur. Özellikle iç göç olgusunun ülkede tavan yaptığı dönemlerde izlenen bu tür filmler konusu ile fazlaca ilgi görmüş, göç eden bireyler filmlerde adeta kendilerini bulmuşlardır.

5. Çalışmanın Yöntemi

Çalışmanın amacı; ülkemizde özellikle 70'li yıllarda fazlaca görülen iç göç hareketinin nedenleri, sonuçları ve hareketin gerçekleştiği dönemin toplumsal yapısının Türk Sinemasına yansımalarını göz önüne alarak analiz etmektir. Nitel araştırma yöntemiyle çalışma yapılmış olup, filmler sistematik analiz tekniğiyle kategorilendirilerek yorumlanmıştır. Belirlenen filmler konuyla doğrudan bağlantılı olduğunu düşündüğümüz filmler olmuştur. Bu bağlamda çalışmanın evrenini 1970-1990 arasında kente göç eden ailelerin yaşadığı sıkıntıları konu edinen filmler oluştururken, araştırmanın örneklemini Gelin (Lütfi Ömer Akad-1973), Düğün (Lütfi Ömer Akad-1973), Diyet (Lütfi Ömer Akad-1974), Taşı Toprağı Altın Şehir (Orhan Aksoy-1978), Züğürt Ağa (Nesli Çölgeçen 1985), Öğretmen (Kartal Tibet-1988) filmleri oluşturmaktadır. Örneklemin seçiminde filmde yer alan ana karakterlerin işçi, köy ağası, memur gibi farklı sosyal statülerden olması konuyu sadece bir sınıf üzerinden ele alınmasını engellemektedir. Bu kriter göz önünde bulundurularak filmler seçilmiştir. Filmlerde göçün nedenleri, sonuçlarının yanı sıra göç eden bireylerin kentte ne gibi zorluklar yaşayıp, kente adapte olmaya çalışma süreçleri incelenmeye çalışılmıştır.

6. Çalışmada İncelenen Filmlerin İçeriği, Bulgular ve Yorum

6.1. Gelin(Ömer Lütfi Akad-1973)

Akad'ın göç üçlemesinin ilk filmi olan Gelin filmi, Yozgat'ın Sorgun ilçesinde rençperlik (çiftçilik) yapan Velinin eşi Meryem ve oğulları Osman'la birlikte daha iyi yaşam koşulları için babasının ve abisinin bulunduğu İstanbul'a taşınmasını konu edinir. İstanbul'a taşınan aile daha şehre adım atmaz şehrin kalabalığı karşısında şaşkınlık geçirir. Velinin ağabeyi o sırada 'Daha bu ne ki? İstanbul dediğin insan denizi' diyerek şehrin ne kadar kalabalık olduğunu filmin ilk dakikalarında anlatır. Velinin babası Hacı İlyas ve ağabeyi Hıdır şehrin dışında gecekondular evlerinin civarında ufak bir mahalle bakkalı işletirler. Amaçları ise Velinin de Yozgat'tan gelmesiyle birlikte İstanbul'un içinde büyük bir market açmaktır. Veli bunun için Yozgat'ta kendisine kalan tüm bağı bahçeyi satın almıştır. Veli ve abisi Hıdır ufak bakkala giderken daha önceden İstanbul'a yerleşmiş köylülerini görürler fakat ağabey Hıdır çok yüz vermez. Veli bunun nedenini sorduğunda 'Bir tuhaf, avradımı fabrikada çalıştırır olacak iş mi?' cevabını alır. Burada görülüyor ki kırdaki toplumsal kod olarak yerleşen kadının çalışmaması gerektiği ve ev işleriyle uğraşması gerektiği anlayışını şehre göç edenler beraberinde getirmişlerdir. Bunlar olurken Veli ve Meryem'in oğlu Osman sürekli nefes alma sıkıntısı çeker ve havaleler geçirir bunun nedenini bilemeyen aile çareyi okuyup üflemede arar. Hastaneye gitmek ayıp karşılanır. Filmin evde geçen sahnelerinde sıkça görüldüğü gibi duvarda asılı olan dini yazılar ve Kur'an-ı Kerim, namaz sahneleri ve yapılan her işte dini terimlerin kullanılması dinin ön planda tutulduğunu göstermektedir. Fakat Hacı İlyas'ın bakkalında çok fazla kar getirdiği için açık şarabın satılması filmde ön planda tutulan din vurgusuyla çelişmektedir. Osman'ın havaleleri sıklaştıkça annesi Meryem dayanamaz ve kocasından ve evdekilerden habersiz Osman'ı hastaneye götürür ve kalbinin delik olduğunu ameliyatın gerektiğini öğrenir. Tüm bunlar olurken Veli ve evdekilerin aklı İstanbul'un içerisinde açılacak dükkândadır. Tüm paralarını oraya bağlamak isteyen aile Osman'ın ameliyatının

masraflı oluşundan ötürü ertelemek istemektedir. Köyde sürekli oğluyla iç içe olan Veli'de Osman'ın bu halini görmez ve para kazanma hırsıyla işlerin nasıl yürüdüğünü öğrenmeye çalışır. Meryem her fırsatta evin büyüğü Hacı İlyas'tan ameliyat için para istemektedir fakat yeni açılan dükkânın masraflı oluşundan ve dükkânı daha da büyütmek isteyenlerinden ötürü paranın dükkâna gerekli olduğu cevabını almaktadır. Ve bir bayram günü Osman çocuklarla oynarken yere yığılır bir daha da kalkamaz. Ailenin para hırsı yüzünden oğlunu kaybeden Meryem evi terk eder ve fabrikada işe girer. Meryem'in fabrikada çalışmasına tepki olarak Hacı İlyas, Veliye karısı fabrikada çalıştığı için namussuzluk yaptığını ve namusunu temizlemesi için silah vermesi ve bu alginın gecekondularda uzun süre sürmesi kadının kamusal alana dâhil oluşunu bir hayli geciktirmiştir. Eşini arayıp bulan Veli yaptığı yanlışın farkına varır ve eşiyile birlikte fabrikada çalışmaya niyetlenir. Köyden gelirken daha iyi bir yaşamın umuduyla gelen aile, kentin acı yüzüyle karşılaşmış üstelik oğulları Osman'ı da kaybetmişlerdir.

6.2. Dügün(Ömer Lütfi Akad-1973)

Üçlemenin ikinci filmi Urfa'nın köyünden İstanbul'a göç eden üç kız, üç erkek toplam altı kardeşin hikâyesini konu edinir. Kardeşler babalarının ölümü sonrası İstanbul'da ki emmilerinin mektubu sonrası İstanbul'a yerleşmeye karar verir. Şehrin zor şartları karşısında kardeşlerin her biri bir iş tutmaya başlar. Kızların en büyüğü Zelha adeta evdekilerin hepsinin annesi konumundadır. Evin ağabeyleri şehir hayatının zorluğundan bahsedip Urfa'ya tekrar geri dönmeyi konuşurken evin ablası Zelha erkeklere karşı çıkarak ' Ağam dönmek ne sözdür şu İstanbul'un toprağında bir bize mi ayak basacak yer kalmadı' sözü üçlemenin ikinci filmde rollerin değiştiğini göstermiş ilk filmde avlunun dışına bile çıkamayan kadınlar daha cesur bir karakterle rol almıştır. Aynı zamanda bu filmde evin kızları yaşları küçükte olsa fabrikada çalışmaktadırlar. Yine görülüyor ki ilk filmde namus davası olarak görülen kadının çalışması ikinci filmde normal karşılanıp ev ekonomisine katkı sağlamaktadır. Ağabeylerden İbrahim köşe başlarında lahmacun vs. satarak, Halil ise ufak çaplı işlerde çalışarak para kazanmak niyetinde olup evin en küçüğü Yusuf ise okula gitmektedir. Ağabeyleri ve ablaların tek isteği onun okumasıdır. İbrahim ve Halil'in niyeti yürüyerek köşe başlarında ufak işler yapmaktansa bir motor alıp onunla çalışarak daha çok para kazanmaktır fakat motor alacak paraları yoktur. Kardeşlerin emmisi Cemile'nin kendi komisyonunu da düşünerek başlık parası karşılığında evlendirilerek gelen parayla motor alınabileceğini düşünmektedir. Bu fikir Halil ve İbrahim'in de kafasına yatmaktadır. Sonunda üç tekerlekli motor uğruna Cemileyi evlendirirler. Yusuf'ta ağabeyleriyle birlikte arta kalan zamanlarında işe çıkmaya başlamıştır. İşlerini yoluna girmiştir fakat bir gün kavgaya karışmaları sonucu birisini yaralarlar ve Yusuf ailesi için kendini feda ederek kendisi suçu üzerine alır. Bu sırada Halil memleketten gelen Cabbar ağayla alışveriş yaparak para kazanmaya başlar. Zengin fakat kötü huylu olan Cabbar, Habibe ye göz koyar ve fazlaca verdiği başlık parası yoluyla Habibe'yi alır. Ağabeyleri paranın fazlalığından ve aralarındaki ticaretten ötürü ses etmezler. Fakat tüm kardeşlerin annesi konumunda olan Zelha, Cemile ve Yusuf'tan sonra Habibe'nin de yitip gitmesine razı gelmez, düğüne izin vermez Cemile Habibe ve İbrahim'i alarak yeni bir hayata atılmaya çalışır. Köylerinden kalkıp gelen aile şehir hayatının karmaşası ve maddi çıkara dayalı ilişkilerine ayak uydurmaya çalışmış olsa da bunun bedelini Yusuf'u hapse Cemileyi 'de başlık parası yüzünden istemediği birine vererek öder.

6.3. Diyet(Ömer Lütfi Akad-1974)

Üçlemenin son filmi olan Diyet, Afyon ilinden İstanbul'a göç eden Hacer, babası Yunus ve iki çocuğunun şehirde yaşam mücadelesini konu edinir. Film Afyondan gelen Hacer ve ailesinin etrafında dönse de esas olarak Hacer'in de çalıştığı fabrikada işçi ve işveren arasındaki mücadeleyi anlatır. Diyet filminde erkek ve kadınlar aynı fabrikada çalışmaktadır. Bu ayrıntı göç sonrası bir türlü aşılamayan geleneksel kodların artık yıkılmaya başladığını, şehrin zor şartları altında kadın erkek beraber çalışarak hayata tutunmaya çalıştıklarını göstermektedir. Fabrikanın geneli köyden göç etmiş ve birbirlerine yakın olan şehrin dışında kalmış gecekondularda oturan kişilerden oluşur. Fabrikanın eskilerinden ve yaşça büyüklerinden olan bir grup kişi sürekli sendikanın gerekliliğinden bahseder fakat yeteri kadar sendikaya üye olacak işçi bulamaz. Nedeni ise işverenin köyden gelen işçileri sendikaya üye olmaması şartıyla işe alması ve köyden gelen kişilerin sendikanın ne olduğunu ne işe yaradığını bilmemesidir adeta sendikadan korkmasıdır. Hacer sendika meselesini babasına anlattığında babası Yunus sendika için fikrini ' Peygamber efendimiz iki birden, üç ikiden ve dört üçten iyidir, birleşiniz buyurmuştur' Hadis-i Şerif üzerinden açıklaması üçlemenin ilk filmde olduğu gibi bu filmde de dinin kutsallığının göstergesidir. Hacer'in babası Yunus köyde saygı gösterilen birisidir fakat şehirde işler böyle yürümez.

‘Şehir insanıyla başa çıkmak toprakla cebelleşmeye benzemez, biz rençper (çiftçi) kısmı tarlayı sürüp, tohumu ekip gerisini Allaha bırakmaya alışmışız burada iş öyle değil birileriyle savaşmadın mı ekmek yok’ sözleri şehrin zorluğunu ve insanların çıkara dayalı ilişkilerini özetlemektedir. Yunus’a şehir hayatına alıştın mı sorusu sorulduğunda insanı ağaca benzeterek ‘İnsan kısmı köksüzde olur sandık olmazmış meğer’ diyerek şehre alışmanın ve göç sürecinin zorluğunu dile getirmektedir. Hacer’in babası sürekli geçim sıkıntısından ötürü mutsuzdur ve eve birkaç kuruş getirmek için balon sattığı sırada ölür. Fabrikada ise eski ve dev makinalar sürekli birilerinin ölümüne veya sakat kalmasına neden olmaktadır. Doymayan işveren yeni büyük işler alarak işçileri geceleri de çalıştırmaktadır, işçiler adeta dev makinalarla bütünleşmiş durumdadır. Makinelerin gelişmesiyle birlikte insanların çalışma süresi kısılması gerekirken doymayan işverenler yüzünden insanlar adeta makineyle yarışır hale gelmiştir. Bu ölümcül ve kaybedeni belli olan bir yarışır (Lafargue, 2020.32). Filmde işçilerin fabrikada zor koşullar altında çalışması ve geldikleri yerlerden getirdiklerini kültürlerini oturmuş oldukları bölgede alt-kültür olarak sürdürmeleri ustalıklarla işlenmiştir. Nitekim Hacer’de şehrin acımasızlığı karşısında babasını kaybetmiştir.

6.4. Taşı Toprağı Altın Şehir(Orhan Aksoy-1978)

Film Ökkeş Uyanık, eşi Fatma, oğulları Mehmet ve Ökkeş’in kardeşi Cemal’in Adıyaman’ın Taş basan köyünden İstanbul’a göç etmelerini konu edinir. Aile çiftçilikle yaşamlarını sürdürmektedir. Köyde ağalar tarlalarını traktörle sürerken Ökkeş ve ailesi öküzle sürmektedir. Uyanık ailesinin tek hayali bir traktör sahibi olmaktır. Cemal, ağabeyini ‘Devir makine devri ağam şimdi toprak makinenin kölesi oldu biz hala toprağın kölesiyiz’ sözleriyle göç etmeye ikna etmeye çalışır. Bu sözden de anlaşılacağı üzere kırsal bölgede geleneksel sistemler artık makine karşısında geçerliliğini yitirmiştir. Ailenin kente göçünün asıl nedeni tarımda makineleşmedir. Önceki üç filmin aksine bu filmde İstanbul’a göç eden ailenin İstanbul’da tanıdığı yoktur. Aslında filmde göç kararını evin babası Ökkeş Uyanık değil kardeşi ve eşi alır. Bu karara ilk başta ‘taş yerinde ağırdır’ diyerek karşı çıkar, gurbetçilikten korktuğunu ifade eder. Ökkeş Uyanık’ın göç kararı alınırken karısının traktör almak için şehre gitmenin gerekliliğinden bahsetmesi üzerine ‘kırk yılda bir karı lafı dinlemeli demiş büyüklerimiz, işte bu lafı dinlemenin tam sırası şimdi’ demesi aslında köy yaşantısında kadının fikirlerinin çokta etkili olmadığını, hatta sorulmadığının göstergesidir. Aile traktör alma hayaliyle tüm mal varlıkları olan öküzlerini ve birikmiş altınlarını satarak İstanbul’a göç ederler. İstanbul’a ayak basan aile ilk olarak İstanbul tabelasında yıl itibariyle yaklaşık 5 milyon nüfusu görünce önce şaşırırlar ama ‘bu kadar milyonu barındıran İstanbul elbet bizi de barındırır’ demeleri o dönemde birçok kişinin bu düşünceyle kente göçtüğünü göstermektedir. Kendilerince kendi nüfuslarını tebeşirle +4 olarak tabelaya yazarlar. Aile köyden getirmiş oldukları saflıklarıyla sürekli komik duruma düşerler. Ailenin her üyesi bir iş bularak aile ekonomisine katkı sağlamaya çalışır. İstanbul’a alıştıktan sonra aile fertlerinin gözleri açılır aza kanaat etmemeye başlarlar. Nitekim Cemal patronunun kaçak mallarını korurken polis tarafından öldürülür, Mehmet ise kavgada arkadaşını yaralayarak hapse düşer. Fatma ise tüm bu durumlardan sonra Ökkeş’i bırakarak zengin birisiyle gider. Traktör alıp köye dönme hayali kuran Ökkeş, filmin sonunda yalnız kalınca köye dönmeden önce şehre ilk adım attıkları yere gelerek nüfus tabelasına beraber yazdıkları +4’ü çamurla silmeye çalışır ve bir ailenin daha İstanbul macerasının kötü bittiğini ve parçalandığını gösterir. Filmde ailenin parçalanması dışında yanlış batılılaşma, stokçuluk ve dönemin önemli sorunlarından olan bitmek bilmeyen kuyrukçuluk olguları da ustalıklarla işlenir.

6.5. Züğürt Ağa(Nesli Çölgeçen-1985)

Film ağanın mallarını çalarak köye giden marabaları ve onları bulmak için İstanbul’a göç eden ağa ve ailesini konu edinmektedir. Şanlıurfa’nın Haraptar köyünün ağası bir hayli varlıklıdır ve güreşe oldukça meraklıdır. Sürekli köyde güreşler düzenleyip ziyafet vermektedir. Verilen bu ziyafetler köyde ağanın otoritesini göstermektedir. Mevsimler kurak geçip köyde tarlalar hasat vermeyince yaşanan bu kuraklık marabaların açlığına neden olmaktadır. Marabalar bir gece ağanın deposunda bulunan buğdayları satarak şehre kaçarlar. Boş kalan köyü satarak ağa da şehre gitmeye, mallarını çalanları bulmaya İstanbul’a göçmeye karar verir. Bu filmde kendinden önce analiz edilen dört filmin aksine İstanbul’a giden ağa bir hayli varlıklıdır. Filmde esas olarak ağanın şehre adapte olamamasını konu edinir. Köyde birçok kişiyi evinde misafir eden ağa şehre gittiğinde ailesiyle birlikte, kan kardeşi olarak nitelediği arkadaşının evine yerleşir. Fakat arkadaşı ve eşi bu durumdan kısa sürede rahatsız olur. Köyde misafiri eksik olmayan ağa şehirde birkaç gün bile arkadaşının evinde kalamayışı geleneksel değerlerin

köy hayatında kaldığını kentte misafirperverliğin kalmadığını göstermektedir. Köydeki saygınlığının burada da devam edeceğini düşünen ağa kendisine ait bir ev tutar ve çeşitli işler yapmaya başlar. Yaptığı her işi ya kendisi beceremez ya da kandırılır. Film boyunca çok kez tekrarlanan bu sahne kent hayatına alışmanın yolunun amiyane tabirle ‘tokatlanmaktan’ geçtiğini göstermektedir. En sonunda karısı ve çocukları da ağayı terk eder. Şehrin sert yüzünü gören ağa, ağalığın köyde kaldığını anlar. Filmin sonunda tüm saygınlığın ve otoritesini kaybettiğini anlayan ağa en iyi bildiği iş olan çığköfte satarak hayatını sürdürmeye çalışır. Filmin genel teması köyden kente göçü ve şehre adapte olamama sorununu anlatırken alt tema olarak kadına şiddetinin meşrulaştırılması -bir çok sahnede filmdeki erkekler kadına şiddet uygulamaktadır- ve cinsiyet ayrımcılığının ön planda olduğu görülmektedir. Ağanın çocukları ağadan lokum almak için para istediklerinde erkeğe çocuğa para verip, kız çocuğuna ‘sen kızsın sana yok’ demesi kadının yerinin ev olduğunu parayla işi olmadığını göstermektedir.

6.6. Öğretmen(Kartal Tibet-1988)

Öğretmen filminde diğer filmlerden ayrı olarak işçi veya köy ağası olan birinin kente adaptasyon süreci değil de memur olan birinin kentin pahalılığı üzerinden ana tema işlemektedir. Hüsnü Çelik, Anadolu’nun bir köyünde son derece başarılı bir öğretmendir. Bu başarılarından ötürü İstanbul’a terfi edilir. Hüsnü öğretmenin niyeti ilk başta kendi giderek İstanbul’da ev bulup ailesini yanına almaktır. Tek başına giden öğretmen ev bulduktan sonra eşini ve çocuklarını da yanına getirtir (Tamamlanmamış aile modelini görüyoruz.). Hüsnü öğretmenin hesapları hiçte beklediği gibi gitmez. Pahalı kiralardan dolayı evi uzak bir semtte tutmak zorunda kalır. Filmde dikkat çekici sahnelerden birisi öğretmenler odasında tüm öğretmenlerin uyuklaması ya da farklı işlerle meşgul olmasıdır. Bu sahne dönemin memurlarının ekonomik sıkıntılar çektiği ondan dolayı ek işle uğraştığını büyük kentlere gitmek istemediklerini göstermektedir. Hüsnü öğretmenin kompozisyon dersinde çocuklardan ‘Kentteki ulaşım sorunu’ üzerine bir kompozisyon istemesi hem kendi hayatını anlatırken hem de genel olarak yoğun göçle birlikte kentte meydana gelen hizmet yetersizliklerini gözler önüne sermektedir. Hüsnü öğretmende ekonomik sıkıntı çekmektedir bu yüzden o da diğer öğretmenler gibi ek iş yapmaya çalışır. Yaptığı işlerde başarısız olur ve zor duruma düşer. Sürekli bunları düşünen Hüsnü öğretmen filmin sonunda akıl sağlığını kaybeder. Pahalı yaşam ve yeteri kadar kentle bütünleşememe Hüsnü öğretmen ve ailesi için kente göçmeyi hayal kırıklığına dönüştürür. Bu filmde diğer analiz edilen filmlerden farklı olarak işçi olarak kente göçmeyen Hüsnü Çelik memurlarında kent hayatına alışamadığını ve hayat pahalılığıyla onların mücadelesini başarısız olduğunu göstermektedir. Analiz edilen diğer filmlerin aksine bu filmde göç sonucunda zararı ana karakterin yakınları değil bizzat kendisi akıl sağlığını kaybederek görmektedir.

Sonuç

Türkiye’de gerçekleşen kırdan kente göç olgusu üzerinde çalışılan kuramlar ekseninde nedenleri ve sonuçlarıyla birlikte büyük bir araştırma konusudur. Üzerinde durduğumuz iç göç hareketinin nedenleri çok çeşitli olmakla birlikte başlıca nedenlerini Lee’nin itme-çekme kuramı ekseninde açıklamaya çalıştık. Dönemin toplumsal yapısı gereği göç eden bireyler kentleşmeyi başarsa da kentleşmekte oldukça zorlanmışlar, şehrin karmaşası ve farklılıkları karşısında adeta kültür şoku yaşamışlardır. Dönemin göç hareketini analiz ettiğimiz tüm filmlerde ailelerin kente göçme hayalleri hüsrarla sonuçlanmıştır. Kimi aileler, aile fertlerini kaybederken kimisi ise köydeki huzurunu bulamamıştır. Analiz edilen filmlerden de anlaşılacağı üzere göç eden bireyler başlarda çevreyle iletişimini sınırlı tutmuştur ve kendi alt-kültürlerini yaşatmaya çalışmışlardır. Hemşerileri ve akrabaları vasıtasıyla kente ayak uydurup kentin akışkan sosyal yaşamına adapte olmaya çalışmışlardır. Göç eden bireylerin hemşeri ve akrabalarına bu denli önem vermesinin nedeni insanın yapısı gereği sürekli kendinden olanı aramasıdır. Çünkü onu en iyi anlayabilecek kişi o dur. Günümüzde bile farklı bir ortama katıldığımızda herkes kendinden olanı aramaya başlar. Bu bazen bir hemşeri olurken bazen iş arkadaşı vs. olabilir. Günümüzde kentli bireyin oldukça fazla olması, kır-kent nüfusu arasındaki makasın oldukça açık olmasının nedeni yapılan bu iç göç hareketinin başta olumsuz sonuçlar doğursa da uzun vadede bireyler için etkili ve olumlu sonuçları doğurmasıdır. Olumlu sonuçların fazla olması hasebiyle bireyler kalıcı olarak yerleşmiştir. Kırsaldaki gibi sadece evin reisi dışarıya açılmamış evin tüm bireyleri kentle karşılıklı etkileşime geçmiştir. Çalışmada da bahsedildiği üzere çocuk ve kadınlarda şehre adapte olmayı başarmışlardır. Kentler insana yaşamın gerçek yüzünü acı tecrübeler yaşatsa da öğretmiştir. Sonuç itibarıyla kent; insanın kendini gerçekleştirdiği, kendini tanıdığı daha sonrada kimileri için vazgeçilmez

bir alanlara/mekânlara dönüşmüştür. Bu aidiyet ve içselleştirme sonucunda bireyler kendisini ‘kentli’ olarak tarif etmekten geri durmamış aksine kimi zaman bir övünme aracı olarak kullanmıştır.

Beyanlar

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız
Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması yoktur
Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almamıştır
Katkı Payı Oranı: Metin tek yazarlıdır.

Kaynakça

- Akpınar, R. (2013). ‘İzmir’de Faaliyet Gösteren Hemşehri Derneklerinin Şehir Kimliğine Etkileri’ *Balikesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:29, Cilt:16, Yıl:2013, ss,261-275.
- Aktaş, M. (2015). _"Ücret Odaklı Uluslararası İşgücü Hareketliliğinin İşgücü Piyasalarına Etkileri",_ TESAM Akademi Dergisi, Sayı:2, Cilt:2, ss,197-219.
- Bostan, H. (2017). ‘Türkiye’de İç Göçlerin Toplumsal Yapıda Neden Olduğu Değişimler, Meydana Getirdiği Sorunlar ve Çözüm Önerileri’, *Coğrafya Dergisi*, Sayı:35, Yıl:2017, ss,1-16.
- Buyan, B. (2007). ‘Küreselleşme ve Sinema’ *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:1, Cilt:1, ss,214-226.
- Çağlayan, S. (2006). ‘Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişki’, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:17, ss,67-91.
- Çelik, F. (2006). ‘İç Göçlerin İtici ve Çekici Güçler ile Analizi’, *Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi*, Sayı:27, Cilt:0, Yıl:2006, ss,149-170.
- Develi, E. (2017). ‘21.Yüzyılda Göç Olgusu: Uluslararası Göç Teorilerinin Ekonomi Politikası’, *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt:22, ss,1343-1353.
- Erkal, M. (1995). *Sosyoloji(Toplum Bilimi)(6.Baskı)*, İstanbul: Der Yayınları.
- Geçgin, E. (2019). “Sapma ve Suç Sosyolojisinde Teorik Güzergahlar”. Ed. Ercan Geçgin. Kenardakiler Teoriden Uygulamaya Suç ve Sapma Üzerine Sosyolojik Araştırmalar(içinde). Ankara: Heretik Yayıncılık.ss.25-84.
- Gemici, E. ve Çatal, S. (2019). ‘Göç ve Çokkültürlülük’, *Anadolu Stratejisi Dergisi*, Sayı:1, Cilt:1, ss,51-60.
- Giddens, A. (1998). *Sosyoloji Eleştirel Bir Yaklaşım(5.Baskı)* Çev. M.Ruhi Esengün ve İsmail Öğretir. İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Gülpınar, D. (2020). ‘Köyden İndim İstanbul’a: Türkiye Sinemasında İç-Göç Güldürüsü’, *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı:1, Cilt:7, ss,102-121.
- Gümüşkemer, A. (2018). 1960-1980 Yılları Arasında Türk Sineması: Bölge İşletmeciliğinin Türk Sinemasına Yansımaları, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo-Televizyon-Sinema Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Gür, T. ve Ural, E. (2004). ‘Türkiye’ de Kentlere Göçün Nedenleri’, *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(1), ss,23-38.
- İçli, T. (2016). *Kriminoloji(9.Baskı)*. İstanbul: Seçkin Yayıncılık.
- Karakaya, H. (2020). ‘Türkiye’de Göç ve Etkileri’ *Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Sayı:2, Cilt:4, ss,93-130.
- Keleş, R. (2017). *Kentleşme Politikası(16.Baskı)*. İmge Yayınları.
- Kurtoğlu, A. (2004). *Hemsehrilik ve Şehirde Siyaset, Keçiören Örneği*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Lafargue, P. (2020). *Tembellik Hakkı*. Çev. Leyla Deniz Yordam. İstanbul: Ren Yayınları.
- Lecaj, F. (2019). ‘Türkiye’de Göç ve Kadın’ *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, Sayı:101, Cilt:3, ss,49-58.
- Lee, E. S. (1969). “A Theory of Migration”. J.A. Jackson (der.) Migration içinde. Great Britain: Cambridge

University Press, 283-297.

Osmanoğlu, Ö. (2016). 'Türk Sinemasında Dış Göç Olgusu: Sosyo-Kültürel Karşılaştırmalar, Kimlik Çatışması ve Yabancılaşma' *Marmara İletişim Dergisi*, Sayı:25, ss,77-98.

Özcan, Ela Deniz E. (2016). 'Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme' *İş ve Hayat*, Sayı:4, Cilt:1, ss,183-215.

Topses, M. (2012). 'Türkiye'de Kan Davası Geleneğinin Sosyolojik Çözümlemesi', *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, Sayı:2, Cilt:4, ss, 189-197.

Tüzün, S. (2012). *Değişmenin ve Geçiş Toplumunun Sosyoloğu: Mübeccel B. Kıray*(1.Baskı). Bağlam Yayıncılık: İstanbul

Şahin, Y. (1998). 'Squatter Settlements (Gecekondu): A Common Phenomenon in Third World Urbanization', *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(2), ss, 295-310.

Şimşek, A. (2013). '1980'li Yıllar Türk Sinemasının Kentleşme Olgusuna Yaklaşımı', *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, Sayı:1, Cilt:5, ss,42-52.

Türkdoğan, O. (2007). 'Kimlik-Göç-Sosyal Şiddet ve Türkiye Gerçeği' *Sosyoloji Konferansları*, Sayı:36, Cilt:0, ss, 1-14.

Ünsal, A. (1995). *Kan Davası*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Varol E. ve Varol Çelik M. (2019). 'Kavram ve Kuramlarıyla Marshall McLuhan'a Bakış: Günümüzün Egemen Medya Araçları Ekseninde Bir Değerlendirme' *UKSAD*, Sayı:1, Cilt:5, ss,137-158.